

PREZIDENTO ŽVALGAS: DU GYVENIMAI

Arvydas Anušauskas

2018-aisiais Lietuvos žvalgyba mini įkūrimo šimtmetį. Ši knyga skirta vienam pirmųjų jos darbuotojų, kurio memuarai ir užrašai netikėtai buvo atrasti Kolumbijoje. Išvykęs į šią šalį ir čia pradėjęs naują gyvenimą jis paliko užrašus su unikaliomis nuotraukomis – jose įamžintas ne tik jis pats, bet ir VSD darbuotojų laisvalaikis, lietuvių karo pabėgėliai Vokietijoje ir Kolumbijoje, kelionė laivu į Kolumbiją 1948 m.

Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, dalyvavęs Nepriklausomybės kare, 1921 m. pradėjęs darbą Lietuvos žvalgybos ir saugumo tarnybose, vadovavęs prezidento A. Smetonos apsaugai, ne kartą gelbėjęs prezidentą – taip galima apibūdinti Albiną Čiuoderį (1898–1965). Paskutinė jo užduotis buvo užtikrinti prezidento

pasitraukimą iš Lietuvos pirmąją okupacijos dieną. Dabar atrasti A. Čiuoderio užrašai leidžia naujai įvertinti VSD veikimo aplinkybes ir kai kuriuos svarbius istorinius įvykius, tarp jų ir buvusių saugumo pareigūnų įsitraukimą į lietuvišką saugumo bei kriminalinės policijos skyrių nacistinės okupacijos metais. Šie prisiminimai priskirtini prie įdomiausių mūsų žvalgybos istorijos šaltinių.

VIETŲ DIENORAŠČIO. II TOMAS. 1976–1983

Juozas Baltušis

Praėjus 25 metams nuo J. Baltušio mirties, pagal jo paties testamentinę valią atsirado galimybė peržiūrėti rašytojo paveldą, saugomą Lietuvos literatūros ir meno archyve. Paaiškėjo, kad J. Baltušis nuo 1970 m. beveik be pertraukos iki pat 1990-ųjų pabaigos (mirė 1991 m. vasarį) rašė labai įdomius kasdienybei skirtus fragmentus, pastabas. Šie užrašai padeda ne tik rekonstruoti paties kūrėjo ambicijas, tekstų genezę, bet ir atskleidžia unikalią žmogaus santykių dramą.

Antrasis dienoraščių tomas apima 1976–1983 m. Sklaidant J. Baltušio kasdienybės užrašų lapus, atsiveria ne tik jo asmeninio gyvenimo kaleidoskopas ar individualios veiklos literatūros ir kultūros lauke pastangos: rašytojo dienoraščius galima ir verta skaityti kaip plačią kultūros, literatūros įvykių panoramą Lietuvoje ir tuometinėje Sovietų Sąjungoje. Kūrėjų portretai, partinės nomenklatūros veikėjų štrichai, jų

apibūdinimai, surašyti per J. Baltušio regėjimo prizmę, sudaro labai įdomią paveikslų galeriją. Plačiausia prasme J. Baltušio dienoraščius galima matyti ir kaip įvairialypį visos sovietinės epochos veidrodį.

„Nuolat susimąstau, kur iš tikrųjų šuo užkastas. Labai galimas daiktas, jog kalčiausia yra toji aplinkybė, kad visi mes gyvename dvigubą gyvenimą: matome tikrovėje vis didėjančius sunkumus, šitai aptariame artimų draugų būrelyje, tarp žmonių, kuriais pasitikime, o iš tribūnų, iš laikraščių, radijo ir televizijos kartojame lyg papūgos, kad viskas gerai, gyvenimas nepalyginamai pagerėjo ir toliau gerėja, valio, valio, valio! Pati gamta keršija mums visiems už tai. Negali nekeršyti“, – Juozas Baltušis, 1982 12 31.

LOGIKOS MENAS. Eugenia Cheng

KAIP AIŠKIAI MĄSTYTI NELOGIŠKAME PASAULYJE

Mūsų gyvenime ypač svarbų vaidmenį atlieka emocijos. Jomis vadovaujamosi ir kuriant žiniasklaidos antraštes, ir socialiniuose tinkluose, jos tapo kone lemiamu veiksniu pažįstant pasaulį. Tačiau stiprūs jausmai gerokai apsunkina galimybę išvelgti tikrovę, slypinčią anapus retorikos. „Logikos menas“ atskleidžia, kaip matematinė logika leidžia aiškiau viską permatyti ir suprasti, kada mus norima suklaidinti. Tai labai svarbu melagingų naujienų persunktame ir dažnai alogiškame pasaulyje.

Eugenia Cheng pasakoja apie vidinį logikos veikimą ir paaiškina, kodėl alogiškumai yra tokie gyvybiškai svarbūs tam, kaip mes mąstome ir bendraujame.

Autorė parodo, kaip, pasitelkiant kartu ir logiką, ir alogiškumą, susivokti aklo

prisirišimo, teisuoliškumo ir manipuliacijų kupinoje tikrovėje. Tai įžvalgi, naudinga ir linksma knyga, būtina kiekvienam siekiančiajam aiškiau mąstyti.

Eugenia Cheng – garsi matematikė, Čikagos meno instituto mokslininkė, Šefildo universiteto mokslinės tarybos garbės narė.

BERNIUKAS NURYJA VISATĄ . Trent Dalton

„Berniukas nuryja visatą“ – tai istorija apie brolystę, tikrą meilę ir neįtikėtiną draugystę. Kūrinio pasakojimas – daugiasluoksnis, kupinas žodžių žaismo ir aliuzijų į garsių rašytojų kūrybą – nuo Josepho Conrado iki Omaro Chajamo, romane pinasi šventumas ir šventvagystė, aukšti idealai ir žemiausi nuopuoliai.

Romano veiksmo laikas – 1983-ieji, vieta – Brisbenas. Prarastas tėvas, sąmoningai nebyliu tapęs brolis, įkalinta motina, patėvis – heroino prekeivis ir garsus nusikaltėlis, o auklė – garsus nusikaltėlis, išleistas į laisvę po ilgų įkalinimo metų: pagrindinio herojaus Ilajaus gyvenimas ir taip jau komplikuoatas. Bet jis stengiasi klausyti savo širdies, mokosi suprasti, ką reiškia būti geru žmogumi, tačiau gyvenimas vis įsigudrina pastatyti kliūčių – ir legendinis narkotikų prekeivis Titas Brozas – ne pati menkiausia iš jų.

TAURĖ, GYVATĖ IR SVASTIKA. Vaida Marija Knabikaitė ISTORINIS ROMANAS APIE ADOLFO HITLERIO ASMENINIUS GYDYTOJUS

Vaida Marija Knabikaitė naujajame savo romane „Taurė, gyvatė ir svastika“ grįžta prie neišsemiamos nacių diktatoriaus temos, svarbiausiais romano veikėjais pasirinkusi asmeninius Adolfo Hitlerio gydytojus: Teodorą Morelį, Liudvigą Štumpfegerį ir Karlą Brantą. Kur prasideda ir baigiasi gydytojo etika, vykstant kruvinam karui, nusinešusiam milijonus gyvybių, skaudžiai ir tragiškai palietusiam daugelio valstybių, tarp jų ir Lietuvos, likimus?

GELEŽINĖ STALINO PIRŠTINĖ. Herkus Kunčius

Šio ironiško romano ašis – Nikolajaus Ježovo (1895–1940) gyvenimas bei karjera, prasidėjusi Lietuvoje ir dramatiškai pasibaigusi Lubiankos kalėjime Maskvoje. Istorinių perturbacijų fone veikia ne tik proletariato vadai Leninas, Stalinas, Kalininas, Molotovas, Jagoda, Dzeržinskis ir kiti, bet ir prie komunizmo statybų prisidėję lietuviai Uborevičius, Putna, Vareikis bei III-iojo Internacionalo veikėjai Aleksa-Angarietis ir Mickevičius-Kapsukas.

Ježovo – Sovietų Sąjungos valstybės saugumo generalinio komisaro, NKVD narkomo, vadinto kruviniausiu Stalino budeliu, – gyvenimo vingiai ir tapatybės paieškos, pasak knygos autoriaus, nebuvo paprastos. Teko perversti ne vieną archyvinį dokumentą, pasitelkti įvairių istorinių šaltinių.

Romanas apima laikotarpį nuo Ježovo gimimo Veiveriuose iki 1940 metų, kai svarbiausias Stalino represijų inžinierius pats tapo stalinizmo auka. Romano geografija apima ne tik Lietuvą, Rusiją, bet ir Kazachstaną bei nacistinę Vokietiją.

NEPRABUSK. Liz Lawler

PROVOKUOJANTIS PSICHOLOGINIS TRILERIS

Praplėšusi akių vokus gydytoja Aleksa Teilor pamato, kad yra prijungta prie lašelinės, o jos kulkšnis ir pėdas tvirtai spaudžia specialios kilpos – ji guli ant operacinės stalo aukštai pakeltomis kojomis. Sunkiai susivokdama ir sunerimusi, pamano, kad turbūt pateko į avariją, todėl jai prireikė anestezijos ir operacijos. Tačiau priešais stovintis vyriškis, kurio didžiumą veido dengia chirurginė kaukė, aiškiai ne chirurgas. Ji jo nepažįsta – juk pati dirba ligoninėje. Netrukus vyriškis ramiai ir nuodugniai imasi pasakoti, ką ketina jai padaryti. Nė nespėjusi riktelėti pagalbos Aleksa vėl bejėgiškai pamažu užmiega nuo dar vienos anestetikų dozės... Pabudusi ant ligonių pervežimui skirto vežimėlio moteris atpažįsta šalia stovint dvi koleges ir kaipmat praneša, kad buvo užpulta ir išprievartauta. Policija į jos

neįprastą pasakojimą reaguoja skeptiškai – atlikti tyrimai nerodo jokių požymių, kad Aleksa būtų patyrusi prievartą. Aleksos pasakojimu ima abejoti net jos vaikinai. Ji ir toliau užsispyrusi laikosi savo, bet niekas, regis, ja netiki – ir galiausiai ji pati sudvejoja, ar tik neprarado sveiko proto.

Tačiau šios dvejonės netruks išsisklaidyti – labai greitai ji sutiks kitą paslaptingo skriaudiko auką...

MĖNULIO TIGRAS. Penelope Lively

ISTORIJOS BALSAS – DAUGIALYPSIS, SUDARYTAS IŠ PLAČIOS BALSŲ ĮVAIROVĖS

Klaudija Hempton, ambicinga, garsi istorikė, buvusi karo korespondentė, guli mirties patale ligoninėje. Slaugėms ji prisipažįsta kurianti svarbiausią savo gyvenimo kūrinį – pasaulio istoriją.

Istorijos balsas – daugialypis, sudarytas iš plačios balsų įvairovės. Klaudijos pasakojimas susipynęs su kitų žmonių istorijomis: motinos Editos, brolio Gordono, meilūžio Džesperio, dukters Lisos, o ypač dar vieno žmogaus – Tomo. Pastarasis – jos gyvenimo šerdis, didžioji meilė, atrasta ir netrukus prarasta Egipte.

Prisimindama tuos, kuriuos pažinojo, Klaudija lipdo spalvingą savo epochos mozaiką. Ausdama atsiminimų, besikeičiančių balsų ir požiūrių audinį ji sukuria

meistrišką panoramą, kurioje atsiskleidžia jos – o kartu ir viso pasaulio – likimą lėmę troškimai bei netektys.

ČILBERIO MOTERŲ CHORAS. Jennifer Ryan

Anglija, Kentas, 1940-ieji.

Tądien Čilberio choras giedojo paskutinį kartą. Tai buvo jo gulgės giesmė.

Nebeliko vyrų. Ir vikaras nusprendė, kad choro nebebus. Idiliška Čilberio ramybė sutrupėjo. Sūnūs ir vyrai išėjo į karą. Viskas rodėsi prarasta. Bet ir šiuo tamsiu metu liko viltis. Moterys ryžosi vėl dainuoti. Charizmatiškoji Primrouzė iš naujo subūrė chorą. Jis suvienijo nepaprastas moteris: drovią našlę, išleidusią vienintelį sūnų į karą, vyresniąją vietinio aristokrato dukrą, susižavėjusią paslaptingu dailininku, jos jaunesniąją seserį, išgyvenančią aistringą meilę, žydaite pabėgėlę, slepiančią šeimos paslaptį, ir pribuvėją, besistengiančią žūt būt prasimanyti pinigų. Kai kas chorą laikė galimybe pamiršti savo bėdas, kai kam tai buvo proga regzti intrigas, kai kas tiesiog troško sužibėti, o kai kam choras tebuvo priedanga griauti vėl užgimstančią Čilberio harmoniją.

Tai nepaprasta istorija apie spalvingą karo metų Anglijos gyvenimą, kai rami

kasdienybė verčiasi aukštyn kojomis.

ILIUZIJOS – IRGI GĖLĖS. Saulius Spurga

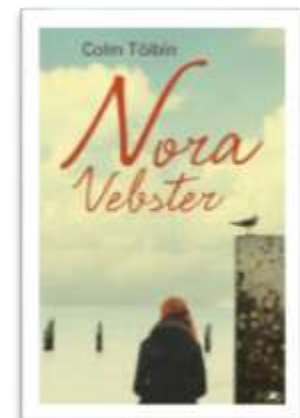
Ar meilė moteriai gali išgelbėti valstybę? Karalius Stanislovas Augustas nori tuo tikėti, nes jo mylima moteris – imperatorė Jekaterina. Karalių slegia virš valstybės pakibusi grėsmė, bet kartu jis susirūpinęs dėl savo ausų formos. Jam ramybės neduoda klausimas, koks išliks jo, karaliaus, įvaizdis istorijoje...

1793-ųjų žiema, Abiejų Tautų Respublikai gresia antrasis padalijimas. Varšuvos karališkojoje pilyje – niūrios nuotaikos. Pilies virtuvėje netikėtai apsilanko kunigaikštis Karolis Gimbutas ir karaliaus virėjui Kacperui pateikia itin keistą reikalavimą. Virėjas dar labiau suglumsta, kai gauna kvietimą atvykti pas patį karalių.

Taip prasideda žaižaruojančio barokinio stiliaus pasakojimas, pilnas netikėtų siužeto posūkių ir kvapą gniaužiančių atradimų. Įvykių centre – karalius

Stanislovas Augustas, karštos širdies ir lakių svajų valdovas, filosofas, humanistas,

garsėjantis ir nepaprasta išmintimi, ir beveik vaikišku naivumu. Jis lenkiasi grožio kultui ir yra tikras intelektualinių bei kūniškų malonumų vergas. Kokia lemtis jo laukia?

NORA VEBSTER. Colm Tóibín

Romanas „Nora Vebster“ pasakoja apie keturiasdešimtmetę našlę su keturiais vaikais, gyvenančią mažame Airijos mieste, kur klesti apkalbos, griežtos socialinės normos. Šią knygą autoriui įkvėpė jo ir motinos išgyvenimai. Nora kapanojasi iš sielvarto ir skurdo, daug patiria, ieško džiaugsmo ir tvirtybės. Tai romanas apie moterį, kuri nori būti savimi.

Colmas Tóibinas (g.1955) – vienas žymiausių šiuolaikinių airių rašytojų. Yra pelnęs tarptautinę IMPAC Dublino literatūros premiją už romaną „Meistras“, Costa premiją už romaną „Bruklinas“, Airijos PEN apdovanojimą, Hawthorno premiją už romaną „Nora Vebster“, tris kartus pateko į Booker premijos trumpuosius sąrašus.

BĖGŪNAI. Olga Tokarczuk

APIE BĖGŪNUS IR JŲ EKSCENTRIŠKĄ PASAULĖVOKĄ

Kas verčia žmogų keliauti, blaškytis po erdvę, iš kur tas nenumaldomas poreikis lėkti, kodėl pasaulis šiandien toks nerimstantis? Atsakymą, regis, turėjo XVII a. egzistavusi, o turbūt dar ir šiandien gyva, Rusijos sentikių bėgūnų sekta, maniusi, kad nuo piktosios dvasios, nuo velnio ir visokio blogio gelbsti tik nuolatinis judėjimas, kapanojimasis prieš srovę, nes plaukimas pasroviui – tai anaipol ne tikrasis judėjimas.

Pasakojimą apie bėgūnus ir jų ekscentrišką pasaulėvoką Olga Tokarczuk išgirdo kadaise pati atklydusi į Maskvą, o mintimis apie tai, pristatydama savo knygą „Bėgūnai“, dalijosi 2017-ųjų vasarą Nidoje, viename iš Thomo Manno festivalio susitikimų. Romano veiksmas šokinėja nuo XVII a. iki šių dienų, o jo struktūra –

tarsi atskirų, ir visai pramanytų, ir tikrais faktais paremtų, miniatiūrų vėrinys.

UNDINĖS. Jurga Tumasonytė

SAVITA PASAULIO VIZIJA, RYŠKŪS PERSONAŽAI, MAGIŠKOJO REALIZMO ELEMENTAI

Antroji autorės knyga „Undinės“ – posūkis į didesnės apimties kūrinius, įsiklausant į lietuvių novelistikos tradicijas. Autorė turi savą pasaulio viziją ir randa būdų jai išreikšti. Ji plačiai parodo pagrindinius personažus, vykusiai perteikia jų jausmų dramas, veikėjų moralės ir požiūrių susikirtimus, bendravimo problemas. J. Tumasonytė – modernios prozos autorė. Tikroviškuose pasakojimuose juntamas reiškinių reliatyvumas, aplinkybių dvilypumas, magiškosios fantastikos ir magiškojo realizmo elementai, meistriškai sudėliojami prasminiai akcentai, neretai pasitelkiami netikėtumo, keistumo konstravimo ženklai. Rašytojos stilistikos privalumas, kai kur ir naujovė – tradicinio, lietuvių

pamėgto lyrinio stiliaus derinimas su sąlygiškais elementais, siužeto konstrukcijomis, tai praplečia šiuolaikinės prozos vaizdavimo galimybes.

KOL NEPRIKLAUSĖME JUMS. Lisa Wingate

PRIBLOŠKIJANTIS PASAKOJIMAS, PAREMTAS TIKRAIS ĮVYKIAIS

Memfis, 1939-ieji. Dvylikametės Rilės Fos ir jaunesnių jos trijų seserų bei broliuko gyvenimas – lyg stebuklas, šeima apsistojusi gyventi pritaikytame laivelyje Misisipėje. Tačiau vieną audringą naktį, namuose tvarkos prižiūrėti palikęs Rilę, tėtis skubiai išveža mamą į ligoninę, o po kurio laiko į jų būstą įsiveržia nepažįstamieji. Išplėsti iš sau įprastos aplinkos Fosų vaikai atsiduria Tenesio vaikų namų draugijos prieglaudoje – juos tikina, kad greit bus gražinti tėvams, tačiau netrukus jie suvokia, kad tai anaipol ne tiesa. Atsidūrusi nuožmios įstaigos direktorės valioje, Rilė žūtbūt stengiasi išlaikyti sesutes ir broliuką kartu, nors prieš akis veriasi pavojų ir nežinomybės kupinas pasaulis.

Aikenas, Pietų Karolina, dabartiniai laikai. Iš turtingos ir privilegijuotos šeimos kilusi Eiverė Staford, regis, turi viską: sėkminga federalinės prokurorės karjera,

dailus sužadėtinis, horizonte – prabangios tuoktuvės. Tačiau grįžusi namo padėti tėčiui pakilti iš ligos patalo, Eiverė netikėtai susiduria su vienu žmogumi. Po šio susitikimo jai kyla daug nepatogių klausimų ir ji ryžtasi pasigilinti į savo šeimos ilgai slėptą praeitį – žengti keliu, kuris galiausiai arba šokiruos, arba leis lengviau atsikvėpti.

Remdamasi tikrais, vienais skandalingiausių JAV istorijoje įvykiais, – kai Memfyje įkurtos įvaikinimo organizacijos direktorė Džordžija Tan (Georgia Tann) grobdavo neturtingųjų vaikus, ir juos vėliau parduodavo į įvairiausių Amerikos kampelių pasiturinčioms šeimoms, – autorė pateikia jaudinantį, pribloškiantį, o podraug ir įkvepiantį pasakojimą, primenantį mums, kad net ir žengiant įvairiausiomis kryptimis vedančiais keliais širdis niekada nepamirš, kas mes esame iš tiesų.